

Article History

Received / Geliş
16.01.2018

Accepted / Kabul
18.01.2018

Available Online / Yayınlanma
13.03.2018

SOFT POWER IN AFRICA: CHINA EXAMPLE IN THE CONTEXT OF CULTURE, POLITICAL VALUES AND FOREIGN POLICY

**AFRİKA'DA YUMUŞAK GÜÇ: KÜLTÜR, SİYASİ DEĞERLER VE DIŞ
POLİTİKA BAĞLAMINDA ÇİN ÖRNEĞİ**

Merve KARAOĞLAN¹

Abstract

In present international politics in which hard power policies do not suffice, states have also adopted soft power policies as a foreign policy strategy in order to wear down the perception of threat directed at themselves. The concept of soft power introduced to the literature by Joseph Nye is concisely defined, in the sense of a country's achieving desired consequences in the world politics, as an attractive force which ensures such country is followed by other countries which are in admiration of the values and follow the lead and envious of the welfare status and opportunities of such country. China in reliance upon the fastest economic and political growth strength of the last quarter of a century is one of the states which substantially employs the strategies of soft power in foreign policy. In such context, the most outstanding territory for China is Africa, a highly rich continent in terms of underground and aboveground resources with a total human population of 1 Billion, covering physically around 24 percent of earth. China is known to exercise strategies of soft power in various areas in Africa. China has become influential almost in every aspect from investment, agriculture, industry, education, health, science and technology to communication and media, and strive to gain legitimacy in the eyes of African people and has seemingly and substantially attained such objective. China, striving to follow a different pathway than followed by the West in shaping the policies in Africa, formalizes the region's policy by means of significant investments without meddling in the domestic affairs of the countries of the continent based upon mutual benefit and establishes its policies acting upon win-win strategy. In this study, the concept of soft power as a key concept of current international politics as well as soft power policies of the Peoples Republic of China in Africa continent in such regard will be reviewed. The success of China's soft power in the continent will be evaluated through an examination to be conducted within the context of political values and foreign policy resources.

Key Words: Soft Power, China, Africa, foreign policy, Joseph Nye.

Özet

Sert güç politikalarının yetersiz kaldığı günümüz uluslararası siyasetinde devletler kendilerine yönelik tehdit algısını zayıflatmak için yumuşak güç politikalarını da dış politika stratejileri olarak kullanmaya başlamıştır. Joseph Nye'nin literatüre kazandırdığı yumuşak güç kavramı kısaca, bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara ulaşması noktasında, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, onun refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin onu izlemesini sağlayan çekici güç olarak tanımlanmaktadır. Son çeyrek yüzyılın en hızlı ekonomik ve siyasi büyüme gücüne sahip olan Çin, dış politikasında yumuşak güç stratejilerini ciddi oranda kullanan devletlerden birisidir. Bu bağlamda Çin açısından en öne çıkan bölge, dünya topraklarının yaklaşık yüzde 24'lük bir kısmını oluşturan ve 1 milyara yakın insan kapasitesine sahip, yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından oldukça zengin bir kıta olan Afrika'dır. Çin'in Afrika'ya çok çeşitli alanlarda yumuşak güç stratejileri uyguladığı bilinmektedir. Afrika'da yatırımdan ticarete, tarımdan sanayiye, eğitimden sağlığa, bilim ve teknolojiye iletişim ve medyaya kadar her alanda etkinlik kuran Çin, Afrika halkının gözünde meşruiyet kazanmaya çalışmakta ve bu amacına büyük oranda ulaşmış görünmektedir. Afrika'daki politikalarını şekillendirirken batının izlediği yoldan farklı bir yönde ilerlemeye çalışan Çin, bölge siyasetini kıta ülkelerinin iç işlerine karışmadan karşılıklı fayda temelinde önemli yatırımlarla şekillendirmekte, bölgede kazan-kazan stratejisiyle hareket ederek politikalarını bu minvalde oluşturmaktadır. Bu çalışmada günümüz uluslararası siyasetinin kilit kavramlarından biri olarak karşımıza çıkan yumuşak güç kavramı ve bu bağlamda dünyanın yükselen gücü Çin Halk Cumhuriyeti'nin Afrika kıtasındaki yumuşak güç politikaları incelenecektir. Afrika'daki Çin yumuşak gücü değerlendirilirken kavramın isim babası Nye'nin yumuşak gücün unsurları olarak kategorize ettiği kültür, siyasi değerler ve dış politika kaynakları bağlamında bir inceleme yapılarak Çin'in kitadaki yumuşak gücünün başarısı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Çin, Afrika, dış politika, Joseph Nye.

¹ Gazi Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı/Ortadoğu ve Afrika Çalışmaları Yüksek Lisans Öğrencisi, e-mail: mervekaraoglan1@gmail.com

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşundan beri en önemli gündemlerinden birisini oluşturan güç olgusu, bugüne gelen süreçte zamanla şekil değiştirmiş ancak hala hem insan ilişkilerinin hem de uluslararası aktörlerin hayatta kalma mücadelelerinde en önemli yeri işgal etmeye devam etmektedir. Esasen kullanımı çok daha eskilere dayanmakla birlikte, 1990 yılında Joseph Nye tarafından ilk defa isimleştirilen yumuşak güç kavramı, sert güç uygulamalarının yetersiz kaldığı uluslararası siyasette devletlerin ve diğer aktörlerin gündemine girmiş, bu aktörler artık istediklerini yalnızca zor kullanarak değil gerekli ortam sağlandığı takdirde karşı tarafın kendiliğinden vermesi yoluyla almaya başlamışlardır. Eskiye nazaran çok daha masrafsız ve kullanışlı olan bu yöntem bu aktörler arasında yeni bir rekabet ortamını da beraberinde getirmiştir.

Sahip olduğu dev nüfusu ve ekonomik büyüklüğüyle günümüz uluslararası siyasetinin en önemli aktörlerinden birisi olan Çin, dış politikalarında yumuşak güç siyasetini son derece etkin kullanan devletlerin başında gelmektedir. Bu açıdan Çin için en büyük önemi ihtiva eden bölgelerin başında ise Afrika kıtası gelmektedir.

Afrika, yüzyıllarca sömürüye maruz kalmış talihsiz bir bölge olarak dünyanın kara kıtası olarak bilinse de, üzerinde barındırdığı büyük potansiyel sebebiyle son yüzyılda önemli bir gelişme sağlamıştır. Kıta kendisine yeniden güvenmeye başlamış, makus talihini yenmeye çalıştığı bu günlerde de bu yolda ona eşlik edecek güvenilir ortaklara ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan Çin, Afrika'nın bu arayışına en büyük talip olarak kendisini sunmaktadır.

Çin'in Afrika stratejisi önemli birkaç noktaya dayanmaktadır. İlk olarak kıta ile ekonomik ilişkilere verdiği büyük öncelikle doğal kaynaklarına ulaşmaya çalışmakta ikinci aşamada ise bölgede kendisine yakın müttefikler bularak sürdürülebilir ve geliştirilebilir ilişkiler kurmanın yollarını aramaktadır.

Çin, Afrika'ya yönelik hedefleri doğrultusunda, kıta ile ilişkilerini derinleştirme çabalarını 1990'lı yıllardan itibaren giderek artan bir şekilde sürdürmektedir. Bu süreçle birlikte kıtanın en önemli ticari ortağı olmuş ve bölgeye tarımdan sağlığa, gıdadan hayvancılığa, bilim ve teknolojiye, altyapı ve eğitime kadar çok çeşitli alanlarda önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Sonraki süreçte de giderek gelişen ve derinleşen Çin-Afrika ilişkileri 2000'li yıllardan sonra rakiplerinin boy ölçüşemeyeceği bir boyuta evrilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle çeşitli güç tanımlamalarına değinilerek yumuşak gücün kaba güçten farkı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte kavramsal olarak yumuşak güç olgusu üzerinde durulacak, kavramın muhteviyatına ilişkin bilgiler aktarılacaktır. Bu minvalde kavramın isim babası Joseph Nye'nin çeşitli çalışmalarından faydalanılarak, yumuşak güce ilişkin ortaya koyulan unsurlar değerlendirilecektir. Daha sonra makalenin ana gündemini oluşturan Çin'in Afrika stratejisi aktarılmaya çalışılarak bu amaca yönelik kullanılan kaynaklar ve bu stratejilerin nasıl uygulandığı analiz edilecektir. İlerleyen kısımlarda ise Nye'nin yumuşak güç siyasetini şekillendirirken ortaya koyduğu kültür, siyasi değerler ve dış politika unsurları ekseninde Afrika kıtasına yönelik Çin dış politika stratejileri teker teker değerlendirilecek, her bir alana yönelik atılan adımlar aktarılacaktır. Son olarak da Çin'in Afrika'ya yönelik yumuşak güç politikalarının sahip olduğu potansiyel ve bu politikaların sınırlılıkları üzerinde durularak, konuya ilişkin başlıca eleştirilere yer verilecektir.

YUMUŞAK GÜÇ

Türk Dil Kurumu sözlüğünde hâli hazırda on bir tanımı² bulunan güç kavramı, geçmişten bugüne tüm insanlığın ilgisini çeken en önemli konuların başında gelmektedir. Öyle ki hem siyaset bilimi açısından hem de çok daha farklı ilgi alanlarından birçok düşünür, bilim adamı, akademisyen vs. güce kendilerine göre çeşitli tanımlamalar getirmişlerdir.

Güç denildiğinde akla ilk gelen anlam (TDK sözlüğünde de ilk kullanılan manasıyla) fiziki güçtür. Siyaset bilimi bağlamında ise fiziki güç olarak ilk çağrışım yapan anlam askeri güçtür. Ancak askeri güç tümüyle zor kullanmak ve müdahale etmek anlamlarını barındırdığı için katı bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla güce yalnızca fiziki anlam yüklemek bu kadar geniş bir alana hitap eden bu sözcüğü kadük bırakacaktır. Burada gücü tanımlamak için fiziki unsurun yanına düşünsel unsurun da eklenmesi gerekmektedir.

Güç ile ilgili herkesin üzerinde anlaştığı bir tanım olmamakla beraber, alanın önde gelen isimlerinden bazılarının tanımlamalarından kısaca bahsetmekte yarar vardır. Keohane ve Nye'in meşhur tanımlamasına göre güç, bir aktörün başkalarının normal şartlar altında yapmayacağı şeyleri yaptırma veya sonuçları üzerinde kontrol sahibi olma becerisidir (Keohane ve Nye, 1989:11). Realist okulun en önemli temsilcilerinden olan Morgenthau ise gücü, kişinin diğer kişilerin zihinleri ve hareketleri üzerindeki kontrolü şeklinde tanımlamaktadır (aktaran Demirtepe ve Özertem, 2013:99). Joseph Frankel, gücü diğerlerinin davranışları üzerinde etki yapabilme kapasitesi olarak tanımlarken (Arı, 2008:138) Robert Dahl ise bir aktörün diğer bir aktöre normalde yapmayacağı bir şeyi yaptırabilme kapasitesini güç olarak nitelendirmiştir (aktaran Sandıklı,2013:187).

Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere güç kavramını açıklarken yalnızca kaba güç yeterli olmamaktadır. Dolayısıyla güç kavramı için kendi içinde sert güç, yumuşak güç (ve şimdilerde akıllı güç) gibi ayrımlara gidilmiştir. Buna göre sert güç, başkalarının normal şartlarda yapmayacağı şeyleri tehditle veya ödülle yaptırabilme kapasitesi olarak tanımlanmıştır (Keohane ve Nye, 1998: 81-94). Burada kavramı açıklarken Nye'nin sopa ve havuç kavramlarından bahsettiğinin altını çizmek gerekir (Nye ve Welch, 2011:57). Nye'ye göre sert güce dayanan uygulamalar *havuç* yani ikna ve ödüllendirme şeklinde yapılabileceği gibi, *sopa* yani tehdit, zor kullanma gibi yöntemlerle de uygulanabilmektedir. Yani devletin uygulayacağı ekonomik yaptırımlar, baskılar ve askeri güç kullanımı sert güç kavramı altında açıklanabilmektedir.

Soğuk savaş öncesi ve soğuk savaş dönemi boyunca askeri güç ve yetenekler en etkin güç tanımlaması olarak karşımıza çıkmıştır. Ancak soğuk savaşın sona ermesiyle beraber oluşan uluslararası konjonktürde güç ile ilgili yeni yorumlamalar ortaya çıkmıştır. Bu yorumlamalar ise daha çok gücün manevi unsuruna ilişkindir (Şener,2014). Yani bir ülke, başka bir ülkeye gücünü askeri müdahale, baskı ve dayatma gibi unsurlarla gösterebilirken, aynı zamanda diğer bir ülke tarafından hayranlık duyulmak ve rol model alınmak suretiyle istediklerini yaptırarak da gösterebilir. Buradan hareketle soğuk savaş döneminde askeri güç ve yeteneklerle

² Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet: *Zihin gücü*. Yaşama gücü.2. Bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet, takat. 3. Sınırsız, mutlak nitelik: *Tanının gücü*. 4. Büyük etkinliği ve önemi olan nitelik: *Paranın gücü*. 5. Bir cihazın, bir mekanizmanın iş yapabilme niteliği: *Motorun gücü*. 6. Siyasi, ekonomik, askeri vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olan devlet, devletler topluluğu: *Güçler dengesi*. 7. Bir ulus, bir ordu vb.nin ekonomik, endüstriyel ve askeri potansiyeli: *İnsan gücü*. 8. Bir toprağın verimlilik yeteneği. 9. *mec.* Yeterliliğini ve güvenilirliğini kanıtlamış kimse. 10. *coğ.* Bir akarsuyun aşındırma ve taşıma yeteneği. 11. *fiz.* Birim zamanda yapılan iş. TDK Büyük Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a67406a589f96.5761680923.01.2018 tarihinde alınmıştır.

ekonomik yaptırımlar en önemli güç unsuru kabul edilirken, geldiğimiz süreçte kamuoyunu yönlendirebilme, ikna ve pazarlık yeteneği, kültürel ve siyasi model olma gibi unsurların etkinlik kazandığını söyleyebiliriz.

Joseph Nye, 1990 yılında yayınladığı *Bound to Lead* adlı eseriyle “yumuşak güç” kavramını literatüre kazandırmıştır. Kavramın muhteiyatına ilişkin olarak da “*Eğer istediğim şeyi istemeni sağlayabilirsem, o zaman yapmak istediğim şeyi yapmana seni zorlamama gerek kalmaz.*” açıklamasını getirmektedir (Nye, 2003: 98). Yumuşak güç kavramının isim babası olan Nye, bu kavramı kısaca şöyle açıklamaktadır: Bir ülkenin dünya siyasetinde istediği sonuçlara, onun değerlerine hayran olan, onu örnek alan, refah seviyesine ve fırsatlarına özenen ülkelerin kendisini izlemesi yoluyla ulaşmasıdır (Demirtepe ve Özertem, 2013:98).

Yumuşak gücün kaynaklarını *kültür, siyasi değerler ve dış politika* odakları üzerine oturtan Nye, işbirliği ve çekicilik unsurlarının kullanılarak istediğinin yaptırılmasını yumuşak güç olarak nitelendirmiştir. Yani yumuşak gücü uygularken zorlama, tehdit ya da kandırma unsurlarından faydalanılmaz. Nye'ye göre, bir ülke bile isteye diğer bir ülkenin gücü ve etkisi altına girmektedir. Bu bakımdan günümüzde ülkeler açısından yumuşak güç, sert güce göre daha kabul edilebilir ve uygulanabilir bir politika olarak görülmektedir. Ancak yumuşak gücün de kendi içinde barındırdığı bir takım handikaplardan bahsetmek mümkündür. Çünkü yumuşak gücü kullanmak zor, zaman isteyen ve alıcı izleyicilerin kabul etmesine bağlı olan bir iştir (Çavuş, 2012: 26). Ayrıca Nye'nin de bahsettiği gibi yumuşak güç kaynaklarını kullanmak sert gücü kullanmaya nazaran daha yavaş, daha yaygın ve daha ağır ilerlemektedir. (Demirtepe ve Özertem, 2013: 98). Fakat bir ülkenin yumuşak gücünün başarılı olmasının da o ülkeye daha kalıcı ve daha uzun süreli kazançlar sağlayacağını belirtmek gerekir.

Yumuşak gücü tanımlandırabilmeye yönelik tüm bu değerlendirmeler ışığında, yumuşak güç kullanımı ile ilgili bazı somut örneklemelere gidilebilir. Nye'nin bahsettiği gibi yumuşak gücün kültürel değerleri açısından, bir ülkenin kullandığı dil ve edebiyatı, verdiği eğitimi, radyo, sinema ve televizyonlarında verdiği mesajları, turizmi, ticareti vs. yumuşak güç enstrümanları bağlamında değerlendirmek mümkündür.

Siyasi değerler açısından yumuşak güç unsurları ise uygulamaya koyması daha zor ancak alınacak çıktılar yönünden daha fazla avantaj sağlayabilecek bir niteliğe sahiptir. Burada üzerinde durulması gereken nokta evrensel değerleri kendi iç ve dış siyasasında uygulayabilen devletlerin bunu yumuşak güç stratejisi olarak kullanabileceğidir. Yani, demokrasi, insan hakları, hükümetlerin şeffaflığı vb. günümüz “ideal” söylemlerini kendi sistemleri içinde uygulayamayan devletler diğerleri açısından bir cazibe merkezi olmazlar ve bu durumda da bu gibi argümanları yumuşak güç enstrümanına dönüştüremezler.

Bir diğer yumuşak güç unsuru olan dış politika açısından ise, bir ülke, politikalarını herkesçe kabul edilen ve meşruiyet sağlayan değerler üzerine kuruyorsa kendisine yandaş toplayabilir ancak tek başına hareket etmesi de tam tersi etki yaratabilir. Ayrıca dış politika enstrümanları açısından askeri ve ekonomik araçlarını sert gücünün olduğu kadar yumuşak gücünün unsurları hâline de getirebilir (Demirtepe ve Özertem,2013: 99).

Dünya üzerinde yumuşak güç uygulamaları bağlamında en öne çıkan ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti ve Avrupa Birliği ülkeleri gelmektedir. Bu makalenin yoğunlaşacağı ülke olan Çin'de ise önemi nispeten daha geç anlaşılan yumuşak güç stratejilerinin odaklandığı temel hedefler, ülke hakkındaki olumsuz imajı değiştirme, ekonomik kaynaklarını artırma, bölgesel sorunlarda

pozisyonunu güçlendirme ve dünya politikalarında ABD etkisini zayıflatmaya yönelik stratejilerdir (Kalathil, 2011: 3).

AFRİKA'DA ÇİN

Klasik savaşların yerini asimetrik savaşlara bıraktığı günümüz uluslararası siyasetinde tek başına sert gücün ya da tem tersi tek başına yumuşak gücün dış politikada başarı sağlamak isteyen ülkeler açısından yeterli olmayacağını söylemek mümkündür. Bu ülkelerin dünyada söz sahibi olabilmek adına sert gücünün yanına yumuşak gücünü eklemleyerek bu ikisinin bileşimini dengede tutması gerekmektedir. Bu bağlamda dünyanın yeni yükselen gücü Çin, yükselişini sağlayan stratejisinde önemli değişiklikler gerçekleştirirken sert gücü ile yumuşak gücü arasında bir denge sağlamaya çalışan ülkeler açısından en önemli örnekler arasında gösterilebilir.

Hem dünya siyasetinde ağırlığını artırmak hem de giderek büyüyen ekonomisiyle küresel güç haline gelmek isteyen Çin, bu hedefleri açısından yumuşak gücün önemini fark ederek, politikalarını bu doğrultuda şekillendirmeye başlamıştır. Bu minvalde Çin açısından en öne çıkan bölgelerin başında, sahip olduğu müthiş enerji kaynakları ve ekonomik üretim avantajları açısından son derece önemli bir kıta olan Afrika gelmektedir. Çin bu bağlamda Afrika'ya büyük oranda yatırımlar ve yardımlar gerçekleştirerek dünyadaki siyasi yapıyı doğrudan etkileyecek politikalar üretmeye çalışmaktadır (Alpay, 2009:1).

Üzerinde 54 ülkenin barındığı Afrika kıtası, dünyadaki toplam hammadde kaynaklarının yüzde 20'sinden fazlasına sahip olduğu gibi, 1 milyara yakın insan kapasitesi ve 30 milyon kilometre karelik yüz ölçümü ile son yüzyılın yükselen gücü olma potansiyelindedir (Erol ve Altın, 2012: 227). Bu potansiyelin farkına varan Çin de soğuk savaş sonrası Afrika'ya yönelik politikalarını bu bilinçle şekillendirmiştir.

Çin'in Afrika'ya yönelik ilgisinin nedenleri çeşitlidir. Bunlardan en önde geleni ise ekonomik beklentilerdir. Son 30 yılda ekonomik atılımlarla büyüyen Çin, artık yatırım yapılan bir ülke olmaktan çıkarak, yatırım yapan bir ülke konumuna gelmek istemektedir (Tamçelik ve Akkaya, 2014: 319). Bu dönüşümü gerçekleştirebilmesi için de kendisinden daha ucuza üretim yapabilecek ve daha ucuz iş gücü ve arsa sağlayabilecek bir bölgeye ihtiyaç duymaktadır ki bu bölge için de Afrika biçilmiş kaftandır. Ayrıca Çin'de birikmiş devasa döviz rezervlerini eritmek açısından da Afrika en uygun bölge konumundadır (Alpay, 2009: 4).

Çin'in Afrika'yla geliştirdiği ilişkilerin boyutunun bu denli artmasına neden olan bir diğer bileşen ise hiç şüphesiz artan enerji ihtiyacını karşılayabilmektir. Bu nedenle Çin, Afrika'daki petrol zengini birçok ülkeye yatırımlar gerçekleştirmekte ve krediler vermektedir. Ayrıca kara kıtanın pazarlarında Çin ürünlerini satabilmek ve siyasi açıdan da BM'de ciddi bir temsil yetkisi bulunan Afrika ülkelerinin desteğini almak Çin'in bu bölgeye ilgisinin sebepleri olarak sıralanabilir.

Kıtayla ilk ilişki kurmaya başladığı dönemde Afrika ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerine destek verme siyaseti güden Çin (Tepeciklioğlu, 2012: 61) bugünkü ilişkilerinin temellerini de bu dönemlere dayandırmaktadır. Özellikle 1955 Bandung Konferansı ve 1957 Afro-Asyalı Halkların Birlik Organizasyonu (AAPSO) gibi oluşumlarla Çin, Afrika ile ilişkilerini geliştirmek üzere siyasi bir taban sağlamıştır (Alpay,2009: 8). Bu yapılar ile Çin, doğu ve batı arasında üçüncü yolu geliştirerek kendisine yeni bir işbirliği sahası yaratmak ve bu ülkelerin liderliğine soyunmak istemiştir.

Soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte ise Çin'in Afrika ile ilişkilerinde önemli bir canlılığın gözlenmeye başladığı görülmektedir (Tepebaş, 2010: 111). Sovyet Bloğu'nun yıkılmasıyla birlikte Çin, dünyayı, rakipsiz kalan ve tek hegemonik güç olan ABD

tarafından tehdit edilen bir yer olarak algılamaya başlamıştır. Dolayısıyla küresel bir güç olabilmek adına Çin, kendisi için hayati önem taşıyan enerji kaynaklarının güvenliği meselesini 90'lerden itibaren dış politikasının ana unsuru haline getirmiştir. Bu durumda da Afrika, Çin için uluslararası sistemde tek güç hâkimiyetine karşı önemli bir kaynak sağlayıcı durumuna gelmiştir (Alpay,2009: 11).

Bu dönem Çin-Afrika ilişkileri; iki bölge arasındaki içten dostluğu artırmak adına, eşitlik, egemenliğe saygı, birbirlerinin iç işlerine müdahalede bulunmama, ortak çıkar bağlamında birlikte hareket etme, küresel konularda bilgi paylaşımı ve işbirliği, adil ve dürüst bir uluslararası düzen peşinde koşma gibi temellere dayandırılmıştır. Özellikle kültürel ve akademik paylaşım ve bunların artırılmasına yönelik kamusal ilişkiler ile sağlanan dış yardım ve yatırımlar gibi yumuşak güç araçları yoluyla Çin Afrika'da etkinlik kurmaya çalışmıştır (Alpay,2009: 11).

2000'li yıllara gelindiğinde Çin'in Afrika siyaseti kurumsal bir zemine oturtularak, bölgeyle diyalog ve işbirliği güçlendirilmek istenmiştir. Bu minvalde Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) oluşturulmuş ve bugüne kadar yapılan zirvelerle ilişkiler önemli bir yol kat etmiştir.

Bugün itibariyle Çin'in Afrika ile ilişkileri Afrika'yla ilgilenen diğer aktörlere göre rekabet edilmesi zor bir düzlemedir. Afrika'nın en büyük yatırım ve ticaret ortağı olan Çin, ilişkilerini hiçbir şarta bağlamaksızın tamamen karşılıklı fayda esaslı inşa etmekte ve bu politikalarıyla da kıtadaki konumunu uzun bir süre için sağlama almış gibi görünmektedir.

ÇİN'İN AFRIKA'DA YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKALARI

Çin yönetiminin artan gücüne paralel olarak yumuşak güç politikalarının önemini keşfetmesiyle birlikte 2000'lerden bugünlere gelen süreçte yumuşak güç konsepti Çin politikalarının gündeminde yer almaya başlamıştır. Özellikle Çin'in soğuk savaş sonrası Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve ABD'nin tek hegemon güç olması konusunda ciddi şekilde kafa yorması ve bu durumun nedenleri üzerinde yoğun tartışmalar yaşanması Çin'in yumuşak güç kavramına yüklediği anlamları açıklamak için geçerli sebeplerdir (Demirtepe ve Özertem, 2013:101). Buradan çıkardıkları derslerle küresel siyasette yükselen bir güç olarak Çin'in Sovyetler Birliği ile benzer bir akıbete uğramaması ve küresel bir aktör konumuna gelebilmesi için sert gücünün yanına yumuşak gücünü de koyması gerektiği açığa çıkmıştır. Çin'in yumuşak güce yönelmesindeki başlıca sebeplerin başında, soğuk savaş dönemindeki saldırgan ve ilişki kurulması güç ülke imajından kurtulması gelmektedir.

Çin'in Afrika'da uygulamaya çalıştığı yumuşak güç politikaları uzun dönemli hedefler kapsamında oluşturulmuştur ve bu politikalar bağlamındaki uygulamaları için bütçesinden milyonlarca dolar kaynak ayrıldığı bilinmektedir (Demirtepe ve Özertem, 2013: 102).

Çin Afrika'da yatırımdan ticarete, tarımdan sanayiye, eğitimden sağlığa, bilim ve teknolojiye kadar her alanda etkinlik kurarak Afrika halkının gözünde meşruiyet kazanmaya çalışmakta ve bu amacına büyük oranda ulaşmış görünmektedir. Bunun en önemli nedeni ise, 90 sonrası dünyanın hâkim paradigması olan liberal ekonomi-demokratik hükümet temelindeki "Washington Konsensüsün" yerini otoriter hükümet-piyasa ekonomisi temelinde dayanan "Pekin Konsensüsü" ne bırakmış olmasıdır (Thompson, 2005). Özellikle Afrika açısından Çin'in ülkelerle kurduğu ilişkilerde iç işlerine karışmama ilkesi gereği ilişkide bulunduğu ve yatırım yaptığı ülkelere müdahale etmemesi Afrika'da yoğun olarak bulunan otokratik iktidarları Çin ile yakınlaştırmıştır. Ayrıca son dönemlerde Batı'nın uğraştığı ekonomik sıkıntılar da, yine bu ülkelerin Çin'i kendilerine örnek almalarında etkili bir unsur olmuştur.

Bir tanıma göre, "Bir devletin kendi ulusal çıkarlarını liderlik ettiği ülkelerin ulusal çıkarlarıyla örtüşecek biçimde sunabilme ve diğerlerini de hoşnut edebilecek bir biçimde uygulayabilme kapasitesini"³ ifade eden yumuşak güç kavramının isim babası olan Joseph Nye bu kavramın unsurlarını kültürel değerler, dış politika değerleri ve siyasi değerler bağlamında kategorize etmiş ve yumuşak gücü bu unsurlar çerçevesinde değerlendirmiştir.

Biz de bu çalışmanın ilerleyen kısımlarında Çin'in Afrika'da uygulamaya çalıştığı yumuşak güç politikalarını Nye'nin bu kategorizasyonu çerçevesinde inceleyerek bu politikaların başarı durumunu değerlendirmeye çalışacağız.

Çin'in Afrika'daki Kültürel Varlığı

Yumuşak güç kaynakları arasında en ön plana çıkan unsur kültürel alanlardaki etkinliklerdir. Çünkü bir ülkenin kültürü evrensel değerleri içerdiğinde ve kültür politikaları başkalarının da paylaştığı değere ve çıkarlara hizmet ettiğinde istenilen sonuçların elde edilme olasılığı artmaktadır (Yılmaz, 2011:34). Bu bakımdan Çin, yumuşak gücünün kültürel boyutunu ön plana çıkarmak amacıyla birçok girişimde bulunmuştur. 2006 yılında Kültürel Gelişim Ulusal Planı'nda Çin kültürünü dünyada tanıtmaya ve Çin kültürel ürünlerinin etkisini ve diğer küresel ürünler karşısında tanıtmaya etkinliğini artırma amacıyla dışa açılımı stratejisi benimsenmiştir. Ayrıca Sanat Festivali ve Afrika Çin Kültürü Tanıtım Turu etkinlikleri yapılmıştır (Demirtepe ve Özertem, 2013: 103).

Çin'in kültürel manada kamu diplomasisine yönelik olarak yaptığı atılımlara bakılırsa burada aslan payının Konfüçyüs Enstitülerinde olduğu görülecektir. Dünya genelinde, Çin'in giderek büyümesi ve gelişmesine paralel olarak Çin dili ve kültürüne de ilgi giderek artmıştır. Bu ilgiyi iyi değerlendiren Çin Ulusal Ofisi (Hanban) pek çok ülkede Konfüçyüs Enstitüleri ve Konfüçyüs Kolejleri kurmuştur. Bugün itibariyle 144'ü Asya Kıtasında, 300'ü Avrupa'da, 531'i Amerika'da, 65'i Okyanusya'da ve 46'i de Afrika Kıtasında olmak üzere dünya genelinde toplam 1086 Konfüçyüs Kurumu bulunmaktadır.⁴

Adını M.Ö 551-579 yılları arasında yaşamış ünlü Çinli düşünce adamı Konfüçyüs'ten alan ve merkezi Pekin'de bulunan, Çin kültürü ve dilini yaygınlaştırmak, işbirliği ve kültür alışverişi için köprü işlevi görmek gibi amaçlara hizmet eden Konfüçyüs Enstitülerinin faaliyetleri Çince öğretmek, Çince öğretim materyalleri sağlamak, Çince öğretmeni yetiştirmek, Çince yeterlilik sınavı yapmak, dil ve kültür değişim aktiviteleri düzenlemek şeklinde altı başlıkta sıralanmaktadır.

Afrika'da 48 merkezi bulunan Konfüçyüs Kurumları, buralarda da Çin dili ve kültürünü yaygınlaştırmak adına ciddi faaliyetlerde bulunmaktadır. Ayrıca Çin'in Afrika'da eğitim alanındaki işbirliği faaliyetleri bununla sınırlı kalmamaktadır. Afrika'ya yönelik politikalarında Çin, bölgeye okullar yapılması, eğitim malzemeleri sağlanması, öğrencilere ve kamu görevlilerine Çin'de ve ülkelerinde eğitim ve burs sağlanması gibi konular da yer almaktadır (Sezen, 2011:1013). Çin, Afrikalı öğrencilere burs sağlanması konusuna özel bir önem vermekte ve bu ülkelerden gelen öğrenci sayılarını artırmak amacıyla ciddi miktarlarda fonlar oluşturmaktadır.

Çin yumuşak güç stratejileri bağlamında sanatın rolünü de yadsımamakta ve bu bağlamda dünyaca ünlü Çinli oyuncularını, müzisyenlerini, yazarları vs. kamu diplomasisinin bir aracı olarak kullanmaktadır. Ayrıca Çin Afrika'da Çin mutfağı, Çin

³ Atilla Sandıklı'nın tanımı (ayrıntılı bilgi için bkz: Sandıklı A. (2013), *Yumuşak Güç Savaşları*, Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı,(ED) Hasret Çomak, Gökalp Kutlu, s.s. 183-206)

⁴ Çin Ulusal Ofisi, http://english.hanban.org/node_7716.htm 02.01.2018 tarihinde alınmıştır.

astrolojisi, geleneksel Çin tıbbı, akupunktur, Dragon Festivali gibi kültürel çekicilik öğelerinden de faydalanmaktadır (Akçadağ, 2010: 6).

Çin'in yumuşak güç stratejisinde kullandığı bir diğer argüman ise Afrika kıtasındaki tarihi geçmişidir. Kıtada sömürgeci bir geçmişinin bulunmayışı Çin'e bölgede psikolojik bir üstünlük sağlamaktadır. Çin bu argümanı Afrika'ya yönelik politikalarında sık sık kullandığı gibi, yeri geldiğinde de batı sömürgeciliğinin sıkıntısını birlikte çekmiş olma ve Batı sömürüsüne maruz kalma kartını da oynayarak Afrika ile duygusal bağlar kurmaktadır. Özellikle Çin'in amirali olarak tarihe geçen Müslüman denizci Zheng He'nin Afrika'ya yaptığı seferlerde kolonyalist olmayan bir politika benimsemesi⁵ ve 1955 Bandung Konferansı'nda Çin'in Afrika ülkelerinin bağımsızlıklarına destek vermesi, Çin'in kıtaya yönelik tarihi odaklı politikalarını desteklemektedir.

Çin'in Afrika'ya yönelik yumuşak güç politikaları bağlamında gündemine aldığı bir diğer unsur hiç şüphesiz medyanın rolüdür. Pozitif Çin algısı oluşturmak doğrultusunda uluslararası ve kıtaya yönelik kamuoyunu etkilemek ve ikna etmek için medya olanakları etkin olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda CCTV kanalı ile Xinhua Haber Ajansı gibi resmi medya kuruluşlarının yanı sıra China Radio International ve Çin Devlet Televizyonu gibi yumuşak gücüne önemli oranda katkı sağlayan bu kurumlar aracılığıyla yayın yapmaktadır (Demirtepe ve Özertem, 2013: 104). CCTV ve Xinhua "Çin ve Dünya Hakkındaki Pencereniz" sloganıyla Batı medyasının enformasyon alanındaki etkinliğini kırmak ve gerçeği saptırmaya yönelik emperyalist planın bir parçası olarak gördüğü Batı medyasına karşı alternatif bir blok oluşturmak misyonuyla hareket etmektedir (Demirtepe ve Özertem,2013:104).

Çin'in Afrika'daki yumuşak gücü bağlamında ihmal edilemeyecek olan bir diğer husus da Afrika'daki ciddi sayıda Çinli nüfusun varlığıdır. Afrika'da bulunan Çinli nüfusun 1 milyonu aştığı tahmin edilmektedir (Ermağan, 2014:50). Çin'den Afrika'ya gelen 15.000 ile 20.000 arasında sağlık çalışanı ve 10.000 den fazla tarım uzmanı, çok sayıda öğretmen, işçi ve yatırımcı olduğu bilinmektedir. Ayrıca birçok Çinli büyük firma personel ihtiyacının büyük kısmını yerel halktan sağlamaktadır. Böylece Çin yatırımları Afrika'daki yerel işsizliği azaltmada önemli bir rol oynadığı gibi, kültürel bağlamda da Çinli ve Afrikalı halkları birbirine yakınlaştıran ve kültür transferine sebebiyet veren etmenler olmaktadır.

Çin'in Afrika'da Siyasi Unsurlar Bağlamındaki Politikaları

Joseph Nye'nin yumuşak gücün unsurları arasında gösterdiği bir diğer unsur ise siyasi değerlerdir. Bir ülke demokrasi, insan hakları, yönetimde şeffaflık vb. gibi global güncel normlara sahipse ve ülke içinde ve dışındaki performansı ile bu konularda saygınlık uyandırabiliyorsa cazibe merkezi hâline gelebilmektedir.

Ekonomik gücü günden güne büyümekte olan Çin Halk Cumhuriyeti, siyasi olarak da dünyada sözünü geçiren güçlerden biri olmaktadır. Her ne kadar Batıdan farklı bir yol izlese de Çin'in bu başarısının altında, istikrarlı hükümetler, devlet destekli dinamik ekonomik ve siyasal politikalar yatmaktadır.

Üç bin yıllık devlet geleneğine sahip köklü bir uygarlık olan Çin, Konfüçyüs geleneğinin insanlara yüklediği eğitim ve liyakati teşvik eden ahlak öğretilerine ve otoriteye saygı örgütleyen derin bir kültür ve siyaset geleneğine sahiptir. Bugünkü siyasi kültürü ise *harmony* ve *development* yani uyum ve gelişme kavramları ile ifade edilmektedir (Akgün, 2010). Bunun yanı sıra Çin siyasetinin temelleri disiplin, kolektivizm ve sosyal hümanizm gibi değerler içermektedir. (Sayın, 2013: 225)

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ahmet Halit Kahraman, "Çinli Müslüman Amiral Zeng He" ,Yedi Kıta Tarih ve Kültür Dergisi, Kasım 2016, Sayı: 99, <http://yedikita.com.tr/cinli-musulman-amiral-zheng-he/>

Çin'de Mao sonrası iktidara gelen Deng Xioapeng'le beraber ÷lke siyasetinde egemen fikir bug÷nde Çin gündeminde olan sosyalist piyasa ekonomisi olmuştur. Bu politika Komünist Parti'nin tekelinin devamını öngör÷rken, ekonomide ise kontroll÷ bir kapitalizmi içermektedir.

Çin'in yumuşak güç siyaseti açısından bakıldığında ise, ekonomideki hızla yükselen grafiğine nazaran siyasi olarak ciddi bir cazibe merkezi olmadığı gör÷lmektedir. Rejimin otoriter kimliği, demokrasi ve insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü din ve vicdan özgürlüğü gibi konulardaki kötü sicili, azınlıklara yönelik baskıcı politikaları Çin'in yumuşak güç politikaları bağlamında otoriter yönetimler haricinde ciddi bir kabul görmemektedir (Demirtepe ve Özertem, 2013:108).

Bug÷nün uluslararası siyasi konjonktüründe kabul gören değerler Batı ile birlikte anılan demokrasi, insan hakları, yönetimlerin şeffaflığı, azınlık hakları vb. konulardır. Ancak bug÷nkü Çin yönetimine bakıldığında hala küçük seçkin bir grup tarafından yönetilmekte olduğu ve bu elitin de hala Batı uygarlığına karşı alternatif olarak, soğuk savaşıla beraber yenilgiye uğramış bir ideoloji olan Marksizm'i savunması ve yol gösterici ideoloji olarak benimsemesi Çin'in yumuşak güç politikaları bağlamında elini büyük oranda zayıflatmaktadır. Zira bug÷nkü siyasi duruşuyla Çin, mevcut siyasi yapılarla uyum sağlama isteğindeki devletler için rol model olmak bir yana kötü bir örnek teşkil etmektedir. Bu yaklaşım tarzıyla Çin'in yumuşak gücü, diğer ÷lkelerin peşinden gitmeyi arzu edebileceği, kendi çıkarına da uyan bir dünya düzeni yaratma konusunda diğer ÷lkelere liderlik edebilecek bir ÷lke izlenimi vermemektedir. (Pehlivan Türk, 2012: 52)

Bir diğer açıdan konuya bakıldığında ise, Çin'in Batı'dan farklı olarak izlediği bu yol bazı devletler bazında sempati toplayabilmektedir. Özellikle otoriter bir yönetime sahip geliştirmekte olan ÷lkeler açısından, Çin'in otoriter bir siyasal rejimi olmasına rağmen hızlı bir ekonomik kalkınma gerçekleştirmiş olması bu ÷lkelerin Çin'i bir rol model olarak almasına olanak vermiştir. Öte yandan Çin'in bu otoriter hükümetlerle yakın dostluklar kurması yumuşak gücüyle inşa etmeye çalıştığı siyasi imajını olumsuz yönde etkilemektedir (Demirtepe ve Özertem, 2013: 108). Bu durumdan rahatsızlık duyan Batılı devletler de Çin'i bu yönden ciddi şekilde eleştirmektedir. Çin'in Afrika ÷lkelerindeki enerji kaynaklarını ele geçirmek için bu ÷lkelerin geleceğini hiçe saydığını öne süren bu eleştiriler özellikle Çin'in Sudan hükümetiyle yakın ilişkiler kurması ve Darfur meselesinde uluslararası toplumla birlikte hareket etmemiş olması konusunda yoğunlaşmaktadır (Alpay, 2009:17). Çin'in Darfur'a barış gücü operasyonu düzenlenmesi konusundaki olumsuz oyu ve Sudan'ın petrol ihracatına kısıtlama getirilmesi konusundaki uzlaşmaz tavrına ek olarak Zimbabve 'deki Mugabe yönetimiyle ilişkiler geliştirmesi Batı tarafından demokratik olmayan yönetimlerle işbirliği yapıldığı şeklinde eleştirilmiştir.

Çin tarafından izlenen Afrika politikasının en önemli özelliği yardımda bulunulacak veya yatırım yapılacak ÷lkelerin iç işlerine karışmama prensibidir. Dolayısıyla bu ÷lkelerle ilişki kurmak için demokrasi, insan hakları gibi dayatmalarla gelen Batıya göre Çin avantajlı bir durumda gibi görünmektedir. Bu konuyla ilgili olarak da ciddi eleştirilere maruz kalan Çin hükümeti ise "*iş ile siyaseti ayrıştırdıkları*" argümanını kullanmaktadır (Tepeciklioğlu, 2012:62).

Bir ÷lkenin yumuşak güç politikalarını uygularken siyasi değerleri güçlü bir çekim gücü yaratabilmektedir. Ancak devletler bu değerleri sadece sözde bırakıp uygulamaya koymazlarsa bu durum yumuşak güç politikalarını olumsuz yönde etkiler. Bu siyasi değerlerin yumuşak güç uygulamak isteyen ÷lkede eksiksiz olarak uygulanması gerekmektedir aksi hâlde hedef ÷lkeler açısından rol model teşkil edemezler. Bu açıdan bakıldığında Çin'in yumuşak güç stratejisinde siyasi değerler bağlamında kat etmesi gereken uzun bir yolu bulunmaktadır. Çünkü henüz kendi içinde gerekli

reformları yapamamış ve hatta bu gerekliliğin farkına dahi varamamıştır. Dolayısıyla siyasi değerler konusu Çin önlem almadığı müddetçe yumuşak güçten ziyade yumuşak karnı ihtiva etmeye devam edecektir (Demirtepe ve Özertem, 2013:112).

Çin Yumuşak Gücünün Dış Politika Unsuru

Ülkelerin sahip olduğu kültürel ve siyasi değerler yumuşak güç politikalarında tek başına yeterli olamamaktadır. Dolayısıyla bu değerler bağlamında nasıl bir dış politika izledikleri konusu oldukça önem arz etmektedir. Yumuşak güçte dış politika açısından bir ülkenin attığı adımlarda, uluslararası meşruiyet arayışında olması, oluşturduğu siyasette kendi yanında yer alacak bir ittifak inşa edebilmesi açısından kolaylaştırıcı bir etki doğururken, tek taraflı atılan adımlar bunun tam tersi etkiyi de yaratabilmektedir. Bu bağlamda son yıllarda yakalamış olduğu muazzam büyüme oranları ve ülkeye çektiği yatırımlara ek olarak, BM'deki statüsü ve diğer ülkelere uyguladığı kendine has dış politikalarıyla Çin, dünyanın dikkatlerini üzerinde topladığı bir ülkedir (Tepebaş, 2010: 110). Kendi kıtasının yanı sıra Latin Amerika ve Afrika gibi uzak coğrafyalarda izlemiş olduğu stratejilerle Çin, dış politikasında başarılı bir trend yakalamıştır.

Çin dış politikası her ülke için olduğu gibi öncelikli olarak ülke halkının çıkarları doğrultusunda bağımsızlık temelinde dayanmaktadır. Kendi söylemine göre, hegemonyaya karşı ve dünya barışını koruma taraftarı olan, adil ve rasyonel bir uluslararası siyasi ve ekonomik sistem tasavvur eden Çin dış politikası (Sayın, 2013:229) egemenliğe ve toprak bütünlüğüne saygı esasları doğrultusunda bütün ülkelerle dostane ilişkiler kurmak ve geliştirmek gibi prensipleri temel dayanak noktası olarak kabul etmektedir.⁶

Çin'in yumuşak güç politikaları bağlamında dış politika söyleminin temel hedefi çatışmalardan uzak durarak ekonomi ve kültürel odaklı politikalarda etkinlik kurmak suretiyle barışçıl bir ilişkiler ağı kurmaktır. Bu bağlamda tarihsel olarak değişmeyen söylemi olan "*Barış içinde bir arada yaşama*" ilkesinin yanı sıra, karşılıklı çıkarı esas alan ekonomik ilişkiler, çatışmaların barışçıl çözümü için diyalogun artırılması ve barışçıl kalkınma temellerine dayanan Çin dış politikası, bölgesel ve küresel sorunlara yönelik yapıcı bir yaklaşım, komşularla ve küresel güçlerle iyi ilişkiler, istikrarlı ve uyumlu bir dünya gibi söylemlere sahiptir. Reel politikte ise Çin'in bir yandan küresel güç merkezlerini gözetirken, bir yandan da kendi doğal nüfuz alanı olarak gördüğu üçüncü dünya ülkelerini hedefleyen iki boyutlu bir dış politika stratejisi izlediği görülmektedir (Demirtepe ve Özertem, 2013:105).

Çin'in yumuşak güç politikaları kapsamında Afrika'ya yönelik dış politikası ise, tarihsel olarak kıta ülkelerinin bağımsızlık süreçlerini destekleme politikası ile başlamış ve ilerleyen süreçte bu ülkeler bağımsızlıklarına kavuşunca egemenliklerine saygı, iç işlerine karışmama ve karşılıklı fayda temellerinde şekillenmiştir.

Nye'ye göre dış politika enstrümanları olarak ekonomik ve askeri araçlar sert gücün olduğu gibi yumuşak gücün unsuru olarak da kullanılabilir. Bu minvalde bir ülkeye baskı unsuru olarak kullanılan ekonomik yaptırımlar sert güce işaret ederken, o ülkeye yapılan yatırımlar ve kalkınma yardımları yumuşak güç enstrümanı olarak kullanılabilir. Bu bağlamda, Çin'in Afrika'ya yönelik dış politika stratejisinin en önemli ayağını ekonomik ilişkileri oluşturmaktadır. Kıtaya gerçekleştirdiği büyük oranda yatırımlar ve kalkınma yardımları Çin'in Afrika'da bu kadar güçlü var olabilmemesinin asıl nedeni olarak gösterilebilir. Özellikle soğuk savaş sonrası ideolojik bakış açısının yerini pragmatik yaklaşımlara bırakmasıyla Çin, kıtaya ilişkilerini "ortak amaçlara yönelik işbirliği" prensibi üzerine kurmuştur.

⁶Ayrıntılı bilgi için bkz: Ministry of ForeignAffairs of thePeople's Republic of China officialwebsite: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385

Çin'in Afrika'ya uyguladığı yumuşak güç stratejisinin en önemli ayağını oluşturan dış yardımlar tarihsel olarak çeşitli amaçlar için kullanılmış ve uluslararası konjonktüre bağlı olarak değişiklikler göstermiştir (Tamçelik ve Akkaya, 2014:328). Çin'in Afrika'ya yönelik dış yardımlarının büyük oranını bağışlar ve hibeler oluştururken, Afrika ülkelerinin borçlarını erteleme veya tamamen silme, projelerine destek sağlama veya doğrudan yabancı yatırımlar sağlama gibi yöntemler kullanılarak bu bağlamda ciddi bir yumuşak güç sağlanmaktadır.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise Çin'in Afrika'ya yumuşak güç politikaları bağlamında kullandığı bölgesel entegrasyon hareketleri ve sivil toplum kuruluşlarıdır. Afrika'da çok sayıda STK ile işbirliği yapan ve ortak çalışmalar yürütmeye çalışan Çin ayrıca kıtadaki birçok bölgesel örgütle de dirsek teması halindedir. Bu minvalde Çin'in Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC), Afrika Birliği, Afrika Kalkınma Bankası gibi kuruluşlarda aktif roller üstlenmekte olduğu görülmektedir. Çin'in bu organizasyonların içinde giderek artan proaktif siyaseti yalnızca stratejik çıkarlarını desteklemekle kalmamakta, daha önemlisi Çin'in kredibilitesini artırarak nüfuzunu ve amaçlarına ulaşabilme kapasitesini daha da güçlendirmektedir (Demirtepe ve Özertem, 2013:106).

Diğer yandan, sert gücün olduğu gibi yumuşak gücün de bir unsuru olarak kullanılabilirler askeri araçlar, Çin'in dış politikasında izlemeye çalıştığı yumuşak gücüne özelde de çizmeye çalıştığı barışçıl imajına olumsuz bir etki yapabilecek potansiyeldedir. Bunun nedeni Çin'in son yıllarda askeri teknolojiye ve silahlanmaya ciddi oranlarda yatırımlar yapıyor oluşudur. Bu durum da barışçıl görüntüsüyle örtüşmemekte ve dolayısıyla onu örnek alan ülkeleri şüpheye sevk edebilmektedir. Öte yandan askeri unsurları yumuşak güç politikasına dönüştürmek isteyen Çin, BM bünyesinde barış koruma misyonlarında aktif olarak rol almakta ve askeri ve finansal yönden bu yapıları desteklemektedir. Özellikle Afrika'da Liberya, Sudan ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti gibi ülkelere gönderdiği askerlerle hem Afrika siyasetini şekillendirmekte hem de yumuşak güç politikasının bir parçası olan egemenlik ilkesi ve iç işlerine karışmama prensiplerini aktif bir şekilde temsil edebilme imkânı bulmaktadır (Demirtepe ve Özertem, 2013: 107).

SONUÇ

Devlet dışı aktörlerin, medyanın ve iletişim araçlarının rolünün bu denli arttığı günümüz çok kutuplu uluslararası sisteminde klasik güç unsurları devletlerin başarısı açısından yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple devletler özellikle soğuk savaş sonrası dönemde güçlerini göstermek için yeni yollar bulma arayışına girmişlerdir. Bu minvalde 1990 yılında ünlü Amerikalı yazar Joseph Nye yumuşak güç kavramından bahsederek, güce ilişkin zorlayıcı hiçbir tedbir olmadan tamamen kültürel, siyasi ve diplomatik yollarla isteklerini karşı tarafa kabul ettirmeyi içeren yeni bir güç tanımı ortaya koymuştur. Bir ülkenin uluslararası siyasette arzu ettiği sonuçları alabilmesinin yolunun, diğer ülkelerin onun peşinden gitmek istemesi, değerlerine hayranlık duyması ve onun refah seviyesine özenmesi gibi sebeplere dayandırıldığı bu yeni güç uygulaması yumuşak güç olarak deklare edilmiş ve devletler gücün bu yeni boyutunu uluslararası siyasetlerinde aktif olarak kullanmaya başlamışlardır.

Son çeyrek yüzyıldaki ciddi ekonomik büyümesi ve uluslararası alanda artan görünürlüğü ile Çin, önümüzdeki dönemlerde uluslararası güç mücadelelerinde önemli bir aktör olacağını belli etmiştir. ABD'nin tek güç hegemonyasına karşı çıkarak, dünya siyasetinde aktif bir rol oynamak isteyen Çin Halk Cumhuriyeti, yumuşak güç stratejilerini dış politikasında en aktif olarak kullanan devletlerden biridir. Bu doğrultuda Avrupa'dan, Latin Amerika'ya, Ortadoğu'dan Afrika'ya uzanan ilişkilerinde çeşitli yumuşak güç stratejileri izlemektedir.

Son dönem Çin dış siyasetinde en öne çıkan bölgelerden birisi, 54 devletli, geniş yüz ölçümlü, zengin doğal kaynaklara sahip ve önemli bir insan potansiyeli bulunduran günümüz jeopolitiğinin parlayan yıldızı Afrika kıtasıdır. Karşılıklı kazanç, ortak fayda, egemen eşitlik, iç işlerine karışmama gibi temellere oturtulan Çin-Afrika ilişkileri çok ciddi bir hızla gelişmektedir. Yumuşak güç stratejileri bağlamında da Çin açısından Afrika son derece önemli bir yere sahiptir.

Çin'in Afrika kıtasındaki ülkelerle güncel münasebetlerine bakıldığında, ilişkilerin karşılıklı bağımlılık temelinde sürdürüldüğü görülmektedir. Çin'in, Afrika'nın yer altı ve yerüstü kaynaklarına duyduğu gereksinim, Afrika ülkeleri açısından Çin-Afrika birlikteliğinin ürettiği fırsatlara duyulan ihtiyaca karşılık gelmektedir. Ancak bu karşılıklı bağımlılık ilişkisinin geleceğinin barındırdığı potansiyel tartışmalıdır. Çin'in eskiye nazaran yavaşlayan ekonomik büyümesinin yanı sıra Afrika'nın ekonomik ve siyasi yükselişine ek olarak bir de gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin Afrika kıtasına yoğun bir ilgi göstermeye başlaması, Çin'e muhtemel rakipler ortaya çıkarmakta ve uyguladığı politikalarını güncelleme ihtiyacı doğurmaktadır.

Hiç şüphesiz Afrika'da iktisadi, siyasal ve kültürel alanlarda dört bir yandan gelişen Çin hegemonyası, kıtanın geleneksel sömürgeci güçleri olan Batı ülkelerini rahatsız etmektedir. Çünkü Batı, Afrika'da mevcut politikalarıyla Çin ile rekabet edebilecek bir durumda değildir. Bir kere Çin ile yarışabilecek bir ekonomik seviyede olmayan Batı aynı zamanda kıtada sömürgeci geçmişi dolayısıyla kötü bir imaja sahiptir. Ayrıca Çin Afrika'daki yatırım ve yardımlarını Batının dayattığı gibi demokrasi, insan hakları vb. şartlara dayandırmamakta aksine bu devletlerin iç işleri ve yönetim yapılarıyla ilgilenmeyerek tarafların karşılıklı fayda sağlayacağı stratejiler geliştirerek kendisine çok önemli bir avantaj sağlamaktadır. Buna ilaveten Çin'in Afrika'da uyguladığı yumuşak güç politikaları buradaki gelişmekte olan devletlerin kendisine rol model olarak Çin'i almasına sebebiyet vermekte ve bu durum da uzun dönemli stratejiler bağlamında Çin'e yaramaktadır.

Öte yandan, son dönemlerde Çin, Afrika'ya yönelik politikalarında ciddi eleştirilere de maruz kalmaktadır. Bir kere, ilk düzenlenen Çin-Afrika Forumunun üzerinde yaklaşık 20 yıl gibi bir süre geçmesine rağmen, ilişkilerin halen belirsiz bir düzlemde seyrettiği tartışılmaktadır. Ayrıca kıtadan hammadde çıkaran/alan ve karşılığında mamül madde satan Çin, altyapı yardımları dışında Afrika'ya yönelik ciddi seviyede bir sanayi yatırımı yapmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bu açıdan Çin uluslararası arenada kaynak talancısı olarak anılmaya başlamış ve bu durumda Çin'in Afrikalı devletler gözünde geleneksel emperyalist güçlerden farklı bir yere koyulamayacağı değerlendirilmeleri yapılmaya başlanmıştır. Yine son dönemde gündeme gelen, Çin sınırları dışında kurulan ilk askeri üssün Afrika'da bulunması ve bu üslerin sayılarının artacağına sinyallerinin verilmesi de Çin'in kıtanın geleceğine yönelik planları açısından soru işaretleri barındırmaktadır.

Sonuç olarak, genel bir değerlendirme yapılacak olursa Çin'in Afrika'ya yönelik yumuşak güç politikalarının en önemli ayağını karşılıksız verdiği krediler, hibeler ve altyapı yardımları gibi ekonomik göstergeler oluştururken, kendi iç ve dış siyasetindeki tavır ve söylemleri ise yumuşak gücüne ilişkin kısıtlılıklarını oluşturmaktadır. Çin'in Afrika kıtasına yönelik yumuşak güç politikaları şimdilik kendi iç siyasetindeki politikalarıyla bir bütünlük arz etmese de, Çin günümüz rekabetçi uluslararası ortamında bu politikalarını günden güne geliştirmeye çalışmaktadır. Önümüzdeki dönemde Çin'in ekonomik büyüüşünün devam edeceği göz önünde bulundurulursa, Çin'in hem pazar yeri hem de hammaddeye olan ihtiyacı giderek çoğalacak ve bu minvalde Afrika kıtasındaki özellikle doğal kaynaklar bakımından zengin ülkelerle ilişkilerinin seviyesini artırarak devam edeceği öngörülebilmektedir.

KAYNAKÇA

- ALPAY Yalın (2009) , “Çin Afrika'da Ne Yapıyor”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı:14*
- ARI Tayyar (2008) , ”Uluslararası ilişkiler ve Dış Politika”, MKM Yayınları,7.Basım, Bursa
- ÇAVUŞ Tuba (2012) , “Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı”, *KSU İİBF Dergisi, Sayı: 2*
- DEMİRTEPE M. Turgut, ÖZERTEM Hasan Selim (2013) ,” Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları”,*Bilgi Dergisi, Sayı:65, Bahar, ss.95-118*
- ERMAĞAN İsmail, FİDAN Giray (2014) , “Çin'in Afrika Politikası” , (ED)İsmail Ermağan, *Dünya Siyasetinde Afrika*, Nobel Yayınları,1.Basım, Kasım
- EROL M.Seyfettin, ALTIN Ahmet Said (2012) , ”Türk Dış Politikasında Afrika: Osmanlı Mirası Üzerine Ortak Gelecek-Etkinlik Arayışları”, (ED) Mehmet S. Erol, Ertan Efeğil, *Türk Dış Politikasında Güvenlik Arayışları*, Barış Kitap, s.s.227-240
- KEOHANE Robert, NYE Joseph (1998) ,” Power and Interdependence in the Information Age”, *ForeignAffairs 77, p.81-94*
- KEOHANE Robert, Nye Joseph (1989), ”*Power and Interdependence*”, New York: Harper Collins Publisher, Second Edition
- NYE Joseph (2003) , ”*Amerikan Gücünün Paradoksu: Dünya'nın Tek Süper Gücü Neden Tek Başına Davranamaz?*”, Literatür Yayınları, Çeviren: Gürol Koca, İstanbul
- Nye, J. Jr., Welch D. A.(2011), “*Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*” (Çev: Renan Akman), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (2.Baskı)
- PEHLİVANTÜRK Bahadır (2012) “Uluslararası Politikada Çin: Çin Hegemonik Bir Güç Olabilir mi? (ED)Selçuk Çolakoğlu, “*Dünya Düzeninde Çin: Türkiye Çin İlişkileri*, Usak Yayınları, ss. 41-55, Ankara
- THOMPSON Drew (2005) ”China'sSoftPower in Africa From the Beijing Consensus to Health Diplomacy”, *China Brief*, Vol: 5, Issue: 21
- TEPECİKLIÖĞLU Elem Eyrice (2012) “Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı: 2, Bahar*
- SANDIKLI Atilla (2013), ”*Yumuşak Güç Savaşları*”, Uluslararası Güvenlik Kongresi 8-9 Ekim 2013 Bildiriler Kitabı, (ED) Hasret Çomak, Ayşegül Gökalp Kutlu, Kocaeli Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, s.s. 184-206
- SAYIN Yusuf (2013) , “ Konfüçyüs'ün Yeniden Keşfi ve Çin Dış Politikasında Dönüşüm “, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 29, ss.224-237*
- SEZEN Seriyeye (2011) , “*Küresel Bir Güç Olma Yolundaki Çin*”, Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara, s.993-1025
- SÖNMEZOĞLU Faruk (2005) ”*Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*”, Filiz Kitabevi,4.Baskı, İstanbul
- TAMÇELİK Soyalp, AKKAYA Adem (2014), ”Küresel Bir Güç Olan Çin'in Afrika Kıtasına Yönelik Stratejik Algısı ve Angola Örneğindeki Uygulaması”, (ED) Soyalp Tamelik, *Küresel Politikada Yükselen Afrika*, Gazi Kitabevi, s.s. 317-35
- TEPEBAŞ Ufuk (2010) ,” *Büyük Güçler ve Afrika: 21. yy'da Çok Boyutlu Afrika Siyaseti*” , Tasam Yayınları, İstanbul
- YILMAZ Sait (2011), “*Yumuşak Güç ve Evrimi*” *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi, Cilt 3, Sayı 12, s.s. 31-36*

İnternet Kaynakları

- AKÇADAĞ Emine (2010) ,”Yükselen Güç Çin'in Kamu Diplomasisi”, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/cinkamudip.pdf> 05.01.2018 tarihinde alınmıştır.

- AKGÜN Birol (2010), "Çin İzlenimleri 1: Ejderin Ayak Sesleri" , <http://sde.org.tr/tr/authordetail/cin-izlenimleri-i-ejderin-ayak-sesleri/567> , 04.01.2018 tarihinde alınmıştır.
- Çin Ulusal Ofisi Resmi İnternet Sitesi, Konfüçyüs Enstitüleri, http://english.hanban.org/node_7716.htm
- KAHRAMAN Ahmet Halit, Çinli Müslüman Amiral Zeng He" ,Yedi Kıta Tarih ve Kültür Dergisi, Kasım 2016, Sayı: 99, <http://yedikita.com.tr/cinli-musluman-amiral-zheng-he/>
- KALATHİL Shanthi (2011) ,"China's SoftPower in theInformation Age: ThinkAgain, https://isd.georgetown.edu/sites/isd/files/Kalathil_Chinas_Soft_Power.pdf 05.01.2018 tarihinde alınmıştır.
- Ministry of ForeignAffairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/
- ŞENER Bülent (2014) "Dış Politikada Yumuşak Güç Olgusu", <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/politik-sosyal-kulturel-arastirmalar-merkezi/2014/02/10/7423/dis-politikada-yumusak-guc-olgusu> 04.01.2018 tarihinde alınmıştır.